

Indledningen er redigeret af Stine Kylsø Pedersen og Steen Tullberg

Tilsyn ved

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2023

Indledning til

“Den guddommelige Treenighed [Den christelige Børnelærdom, 1. udgave, 15. artikel]”

ved Anders Holm

Indhold

- 1 Oversigt over artiklerne i Kirkelig Samler
- 2 Indhold
- 3 Anden udgave
- 4 Anvendt litteratur

1 Oversigt over artiklerne i *Kirkelig Samler*

“Den guddommelige Treenighed” er den femtende af 21 artikler, som Grundtvig skrev i *Kirkelig Samler* i årene 1855-1861. En oversigt over disse vises nedenfor, og indledningen til hver af dem fås ved at klikke på de respektive links.

[“Om vor tredie Troes-Artikel”](#)

[“Om den Christelige Børnelærdom”](#)

[“Den Christelige Daabspagt”](#)

[“Herrens Bøn ‘Fadervor.’”](#)

[“Det Ny Testamentes Christendom!”](#)

[“Forsagelsen i Daabs-Pagten”](#)

[“Den apostelige Troes-Bekjendelse i den christelige Daabspagt”](#)

[“De syv Sakramenter”](#)

[“De christelige Livstegn”](#)

[“Det christelige, aandelige og evige Liv”](#)

[“Det medfødte og det gienfødte Menneskeliv”](#)

[“Ordet og Troen efter Christi egen Lærdom”](#)

[“Det christelige Ægteskab”](#)

[“Tro og Haab og Kjærlighed”](#)

“Den guddommelige Treenighed”

[“Skriftemaal og Altergang”](#)

[“Præste-Frihed i Folke-Kirken”](#)

[“Den christne Tro og den christelige Lærdom”](#)

[“Menneske-Historien og Bibel-Historien hos Jøderne og de Christne”](#)

[“Hænderne og Røsten i Rom og Jerusalem”](#)

[“Det evige Livs-Ord af Vorherres egen Mund til Menigheden”](#)

2 Indhold

I “Den guddommelige Treenighed”, som udkom i december 1858, fokuserer Grundtvig som i de foregående artikler (se [oversigten i afsnit 1](#)) på de gudskabte forudsætninger for gudsordets virke, som menneskelivet rummer, idet han i forlængelse af sin tematisering af tro, håb og kærlighed som udtryk for gudbilledligheden gør rede for sin forståelse af den kristne treenighedslære. Hans grundtanke er, at det spejl af de guddommelige personer i mennesket, som den paulinske treklang udtrykker, er baggrund for, at mennesket kan forholde sig forstående til treenigheden.

Grundtvig begynder med citere den tilføjelse til 1 Joh 5,7 som forekommer i en lille gruppe nytestamentlige håndskrifter: “Der er Tre, som vidner i Himlen: *Faderen* og *Ordet* og den *Helligaand*, og disse Tre er Eet” (193). Dette meget omdiskuterede skriftsted om den guddommelige treenighed har “vore lutherske Skriftkloge” (dvs. de lutherske teologer) været skødesløse nok til at gøre til grundlag for både lærebygninger (dogmatikker) og børnelærdommen, hævder Grundtvig. Derved har de frembragt den opfattelse, at troen på Faderen, Sønnen og Helligånden står og falder med ægtheden (oprindeligheden) af dette sted. Dette er dog yderst problematisk, idet bibelvidenskaben siden 1700-tallet netop har fået tilliden til skriftstedets oprindelighed til at vakle, så “ingen Skriftklog turde være Troen paa den virkelige Treenighed bekjendt” (193), og menigheden til sidst slet ikke vidste, hvad den skulle tro. Grundtvigs pointe er, at det er umuligt at bygge troen på skriftsteder, som kun er

tvivlsomt ægte, og han uddyber i artiklens første del med flere eksempler, hvordan hele den teologiske tilgang til Skriften, som ligger bag en sådan tænkemåde, er forkert og uholdbar (193-195).

Der er imidlertid i 1800-tallet sket en vending, hævder Grundtvig med en slet skjult hentydning til sin egen 1825-opdagelse. De kristne har nemlig nu endelig opdaget, at den tro, som menigheden ved dåben bekender sig til, og ikke Skriften, er den normerende norm, hvorefter alle bøger og de kristnes kristelighed må bedømmes. Det er derfor blevet "aldeles ligegyldigt" (195) for menigheden, om et skriftsted er ægte eller ikke. I stedet må vi bedømme, om tanken om de tre vidner og deres treenighed kan udledes af menighedens trosbekendelse og dåbsordet. Den samme forudsætning gælder for diskussioner af fagudtrykket 'treenighed', hvor menigheden kun bør "vedstaae og forsvare hvad den heel og holden ved Daaben bekjender sig til at troe og lader sig døbe paa" (196).

I selve gennemgangen af sin forståelse af treenigheden gør Grundtvig sig til talsmand for Sønnens underordning (subordination) under Faderen, idet han angiver, at han er bevidst om derved at bringe sig i modsætning til de "*snorrette* (orthodoxe) Skriftkloge" (197). Grundtvig argumenterer for, at det ligger i selve "*Sønne-Navnet*" (198), at Kristus underordnes, men han understreger med henvisning til Joh 5,19-23, at Sønnens evige guddommelighed ikke derved bliver mindre. Som en sammenfatning af sit syn på treenigheden, siger han, at "Den christelige Treenighed er (...) en guddommelig *Fader* og en guddommelig *Søn* og en guddommelig *Fælles-Aand*, som i denne Orden og Følge er med evig Selv-Bevidsthed lige gode om alt Guddommeligt" (198). Forskellen er uafhængigheden, som er forbeholdt Faderen. Men ellers er vilkårene ens. Det gælder også for Helligånden, hvad man ser af dåbsordet, hvor Helligåndens navn står sidestillet med Faderens og Sønnens navn. Med andre ord er også Helligånden en person, som taler ud af guddommen.

Grundtvig nævner undervejs, hvordan flere forsøg gennem kirkehistorien på at oplyse om treenigheden har været mislykkede. Han hævder dog, at der ved de lys, der brænder nu (formodentlig igen hans egen udlægning af dåbstroen og trosbekendelsens betydning) kan udledes en række oplysninger om den guddommelige treenighed. Det drejer sig ikke om, at menneskene i selvklogskab prøver at forklare guddommen, men om, at de får blik for, at der er en billedlighed af den guddommelige treenighed hos dem selv. Denne billedlighed finder Grundtvig i "*Hjertets, Mundens og Haandens* trefoldige Liv" (200) og i de tilsvarende sjælebegreber, kærlighed, sandhed og livskraft, der afspejler Gud som Faderen, Sønnen og Helligånden. Bagved ligger igen den paulinske treklang, her i rækkefølgen: Kærlighed, håb og tro. Var mennesket ikke faldet, ville det have forstået treenigheden langt klarere, men efter syndefaldet er det kun gennem det nye kristelige menneskeliv, at man kan spore "Guddommens *personlige* Virksomhed" (201), altså hvordan Gud gennem sine tre personer handler i verden.

Grundtvig giver herefter en nærmere redegørelse for, hvorledes denne kristelige erkendelse af treenigheden kommer i stand: Når den kristne gennem trosbekendelsen ved dåben har tro på Gudfader som almægtig og skaber, Sønnen som frelser og

dommer og på Helligånden som menighedens livskraft, bliver vedkommende i stand til at se, at den guddommelige treenighed i sin levende åbenbarelse svarer til treenighedsbegrebet i mennesket, og at menighedslivet i Kristus må udvise kendelige spor af den guddommelige treenigheds personlige virksomhed. Disse spor finder Grundtvig i de tre kristelige livstegn: Bekendelse, forkyndelse og lovsang (som han tidligere i artikelserien har gjort rede for). Disse tre afspejler nemlig det kristelige liv, i særdeleshed tro, håb og kærlighed. Det er dog meget vigtigt at gøre sig klart, anfører Grundtvig, at disse erkendelser er midlertidige og kun kan blive fuldstændige på den yderste dag. Ved hjælp af mange skriftciterer fremsætter han en eskatologisk vision om, hvordan et nyt rige bestående af retfærdighed, fred og glæde (jf. Rom 14,17), som vi nu kun aner i ånden, efterhånden skal bryde frem, først som Sønnens rige og dernæst som Faderens rige – det, der bedes om i fadervor og loves i 1 Kor 15,28 (201-204).

I artiklens sidste del kommer Grundtvig ind på, hvordan man kan efterspore “Treenighedens *personlige* Virksomhed paa *Christus-Livet i Aanden*” (205). Hans synspunkt er i forlængelse af artiklen om tro, håb og kærlighed (se [oversigten i afsnit 1](#)), at hvor troen åbenbarer Helligåndens personlige virkning, kan håbet tilskrives Sønnen og kærligheden Faderen. Dette er ifølge Grundtvig tæt forbundet med, at Helligånden udvirker troen i trosordet (trosbekendelsen) ved dåben, mens Sønnen skaber håbet gennem dåbsordet (bekendelsen) og sin egen bøn (fadervor) i “*Menighedens Mund*”, og at Faderen gennem nadveren står bag “den *guddommelige* Kjærligheds Opkomst og Væxt” (205).

Sidst i afhandlingen giver Grundtvig udtryk for, at han, trods sine forbehold i forhold til den kristne erkendelses rækkevidde, på grundlag af sine oplysninger kan skimte fremtiden med Sønnens og Faderens rige, hvor håbets og kærlighedens fuldkomne åbenbarelse skal opnås (206).

3 Anden udgave

I 1868 udkom “Den guddommelige Treenighed” og de øvrige artikler fra *Kirkelig Samler* i den samlede bogudgave, *Den christelige Børnelærdom*, kaldet “Anden Udgave”. En generel indledning til andenudgaven kan tilgås ved at klikke [her](#).

4 Anvendt litteratur

- Grundtvig, N.F.S. (1868) *Den christelige Børnelærdom, betragtet af Nik. Fred. Sev. Grundtvig. Anden Udgave, optrykt efter “Kirkelig Samler”*. København.